

benchers
LAW FIRM

КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ:

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОТВОРЧОСТІ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Ольга Шаповалова

партнерка АО «Бенчерс», адвокатка,
суддя Верховного Суду України у
відставці, заслужена юристка України,
к.ю.н.

Захист підозрюваних/обвинувачених осіб у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів

- Винуватість особи може бути доведена лише в умовах змагального процесу із забезпеченням безсторонності суду.
- Будь-яке рішення повинно відповідати критеріям законності, справедливості та об'єктивності.
- Функція захисту полягає в тому, щоб доводи захисника були почуті, щоб не допустити обвинувального ухилу та добитися справедливих рішень.

Звіт Асоціації правників України, складений за підтримки USAID та Української Гельсинської спілки за результатами моніторингу судових проваджень щодо воєнних злочинів

- Проаналізувати судову практику в Україні, яка стосується розгляду справ щодо воєнних злочинів. У фокусі моніторингу також перебувала роль органів прокуратури та якість здійснення захисту обвинувачених.
- Сформувані уявлення про те, наскільки така судова практика відповідає міжнародним стандартам, зокрема щодо **права на справедливий суд**.
- У разі виявлення будь-яких недоліків звернути на них увагу суддівської спільноти й запропонувати можливі способи їх вирішення.

Проблемні питання

(в контексті забезпечення права на справедливий суд)

- Розшук підозрюваного/обвинуваченого та питання забезпечення його участі в кримінальному провадженні.
- Застосування процедури *in absentia* на стадії досудового розслідування воєнних злочинів та забезпечення права на захист.
- Питання проведення судових засідань під час досудового розслідування в режимі відеоконференцзв'язку.

Шляхи вирішення проблем

- 01 Зміни в кримінальному процесуальному законодавстві
- 02 Правозастосування із забезпеченням стандартів прав людини

На сьогодні, за даними Офісу Генерального прокурора, зареєстровано 127 548 злочинів агресії та воєнних злочинів.

- Перед органами досудового розслідування після встановлення осіб, причетних до вчинення воєнних злочинів, постає низка інших проблем, адже дуже незначний відсоток цих осіб затримують на території України.
- • Основна частина перебуває за межами України.

Розшук підозрюваного/обвинуваченого та питання забезпечення його участі в кримінальному провадженні

- Оголошенню в розшук особи передує її повідомлення.
- Статті 135 та 297-5 КПК не надають реальної можливості для повідомлення особи-комбатанта, яка брала участь у воєнних діях.
- Законопроект № 9579 від 07.08.2023, внесений до Верховної Ради України Кабінетом Міністрів України, 08.08.2023 переданий на розгляд у комітети.
На розгляд до ВРУ досі не винесений.

Пропонується внести зміни в частину 8 статті 135 та частину 1 статті 297-5 КПК, куди додати можливість надіслання повідомлення:

- на адресу електронної пошти,
- та/або за допомогою месенджера,
- та/або через соціальну мережу,
- та/або за номером телефону.

Чи вирішить це всі проблеми? Принаймні полегшить роботу органів досудового розслідування.

Застосування процедури *in absentia* на стадії досудового розслідування воєнних злочинів та забезпечення права на захист особи, щодо якої здійснюється заочне провадження

- Під час розслідування воєнних злочинів найчастіше застосовується процедура *in absentia* (орієнтовно – 97 %).
- Ця процедура вимагає особливого контролю за дотриманням прав людини під час провадження, оскільки є ризик порушення зазначених прав у разі розслідування та розгляду справи за відсутності особи.

Для забезпечення права особи на справедливий судовий розгляд під час спеціального досудового розслідування необхідно докласти всіх розумних зусиль, щоб:

- особа була повідомлена про спеціальне досудове розслідування та спеціальний судовий розгляд щодо неї;
- була забезпечена реалізація права особи на участь у судовому засіданні;
- рішення суду про винуватість особи приймалось в умовах змагального процесу з реальним забезпеченням права на захист навіть за відсутності обвинуваченого.

Практика ЄСПЛ щодо справ, які розглядалися за процедурою *in absentia*

- ✓ «Стоїчков проти Болгарії» – порушення пунктів 1, 4, 5 статті 5 ЄКПЛ.
- ✓ «Колоцца проти Італії» – порушення пункту 1 статті 6 ЄКПЛ.
- ✓ «Сомоджий проти Італії» – порушення пункту 3 статті 6 ЄКПЛ.
- ✓ «Сейдович проти Італії» – порушення пункту 3 статті 6, пункту 1 статті 35 ЄКПЛ.
- ✓ «Санадер проти Кіпру» – порушення пункту 1 статті 6 ЄКПЛ.
- ✓ «Шкалла проти Албанії» – порушення пункту 1 статті 6 ЄКПЛ.

ЄСПЛ констатує порушення статті 6 ЄКПЛ за наявності сукупності таких обставин:

- кримінальну справу було розглянуто судом за відсутності обвинуваченого;
- водночас обвинувачений не відмовився прямо чи опосередковано від права бути присутнім на розгляді своєї справи;
- національне законодавство не забезпечило обвинуваченому права вимагати перегляду його справи, щойно він довідається про результати провадження [in absentia](#).

У практиці ЄСПЛ сформована така позиція:

- ❖ у разі якщо національне законодавство допускає розгляд справи за відсутності обвинуваченого, має бути передбачено право особи після того, як їй стало відомо про результати провадження, вимагати нового розгляду справи по суті за її присутності;
- ❖ у чинному КПК така можливість не передбачена.

Ще одна проблема – участь захисника.

На законодавчому рівні треба закріпити положення про недопустимість ототожнення захисника з клієнтом, якого він захищає.

Відеоконференцзв'язок

- **Законопроект № 8219 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи»**
- **Прийнято 23.02.2024**
- **Підписав Президент 14.03.2024**

Перешкоди в застосуванні ВКЗ для підозрюваних/обвинувачених

Реєстрація в ЄСІТС:

- кваліфікований електронний підпис,
- електронна ідентифікація особи.

benchers
LAW FIRM

Дякую!

КОНТАКТИ

+380 95 508 85 08 | shapovalova@bencherslf.com